

Derleme makalesi / Review article

Kedi yetiştiriciliği ve davranışları

Yavuzkan PAKSOY^{1a*}, Duygu ARSLAN^{2b}

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya Ereğli Kemal Akman Meslek Yüksekokulu, Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, Konya, Türkiye

² Alfa Vet Veteriner Hekim Muayenehanesi, Hatay, Türkiye

Cat breeding and behavior

Abstract:

In order to provide the living conditions that pets need, it is necessary to know the behavior of animals. Cats are one of the most preferred species among domestic animals, along with dogs. They are intelligent, meticulous and communicate well with people, which are the most important factors for cats to be preferred. Cats are usually raised in homes as ornamental animals and companion animals and are called pets. In addition, cats are raised on farms and in gardens to combat pests and rats. Although these cats are commonly referred to as stray cats, many of them are just as affectionate and harmless as domestic cats. Due to their temperament, cats are more likely to develop abnormal behavior than other animals. Recognizing these abnormal behaviors is possible with a good knowledge of normal behavior. Thus, diagnosis and treatment of disorders can be determined earlier and successful results can be obtained. In this review, behaviors specific to cats are discussed. By determining the normal behaviors of cats, it is aimed to contribute to colleagues and breeders to recognize abnormal behaviors in a short time.

Keywords: Cat, Behavior, Breeding, Care

MAKALE BİLGİSİ:

ARTICLE INFORMATION:

Geliş / Received:

05.02.2024

Revizyon/Revised:

29.03.2024

Kabul / Accepted:

06.04.2024

ORCIDS:

^a 0000-0002-0935-7693

^b 0009-0000-9803-5452

Kedi yetiştiriciliği ve davranışları

Özet:

Evcil hayvanların ihtiyacı olan yaşam koşullarının sağlanabilmesi için hayvanların davranışlarının bilinmesi gerekmektedir. Kediler evcil hayvanlar içerisinde köpeklerle birlikte insanlar tarafından en çok tercih edilen türlerin başında gelmektedir. Zeki, titiz ve insanlarla iyi iletişim kurmaları kedilerin tercih edilmesinin en önemli unsurlarıdır. Kediler, genellikle süs hayvanı ve arkadaşlık bağı kurma amaçlı evlerde yetiştirilir ve evcil hayvan olarak adlandırılırlar. Buna ek olarak kediler zararlı böcek türleri ve sıçanlarla mücadele etmek için çiftlik ve bahçelerde yetiştirilir. Bu kediler halk arasında sokak kedisi olarak tanımlansa da birçoğu evcil kediler gibi sevecen ve zararsızdırlar. Kedilerin mizacı gereği diğer hayvanlara göre anormal davranış geliştirme ihtimalleri daha yüksektir. Bu anormal davranışların fark edilebilmesi normal davranışların iyi bilinmesi ile mümkün olmaktadır. Böylece rahatsızlıkların teşhis ve tedavisi daha erken belirlenerek başarılı sonuçlar alınabilir. Bu derlemede, kedilere özgü davranışlar ele alınmıştır. Kedilerin normal davranışları belirlenerek meslektaşların ve yetiştiricilerin anormal davranışları kısa sürede fark etmelerine katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Kedi, Davranış, Yetiştirme, Bakım

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: yavuzkan7@gmail.com

How to cite this article: Paksoy Y & Arslan D (2024). Kedi yetiştiriciliği ve davranışları. Antakya Vet. Bil. Derg., 3(1), 18-26.

Giriş

Yetiştiricilikte hayvan refahının optimum düzeyde olması için yaşam koşullarının uygun derecede sağlanması gerekmektedir. Bu yaşam koşullarının en önemlisi bakım ve beslemedir. Hayvanlarda ortaya çıkan ve çevre koşullarına göre şekillenebilen durum değişikliklerine davranış denir. Başka bir deyişle hayvanların çevreden gelen etkilere vermiş oldukları tepkiler davranış olarak ifade edilmektedir (Gücüyener Hacan ve Akçapınar, 2013). Hayvanların sergilemiş oldukları anormal davranışlar onlara sağlanan çevre şartlarının iyi olmadığını ve stres faktörlerinin onları olumsuz etkilediğini gösterir. Evcil hayvanlar görme, koku alma, dokunma, tat alma ve işitme duyularını kullanarak çevreleri ile iletişime geçerler (Gill ve ark., 2005). Kediler hayvanlar arasında duyu organları en gelişmiş türler arasındadır ve çevreleriyle olan iletişimleri çok güçlüdür. Dünyada 40 farklı türün oluşturduğu ortalama yarım milyar kedi bulunmaktadır. Bu sayıya sokak kedileri ve vahşi kedilerde eklenirse 1 milyara yakın kedi nüfusu bulunur (Özgel ve Aykut, 2014). Kediler evcil hayvanlar içerisinde köpeklerle birlikte insanlar tarafından en çok tercih edilen türlerin başında gelmektedir. Kediler, genellikle süs hayvanı ve arkadaşlık bağı kurma amaçlı evlerde yetiştirilir ve evcil hayvan olarak adlandırılırlar. Buna ek olarak kediler akrep gibi insanlar için tehdit oluşturan zararlı böcek türleri ve sıçanlarla mücadele etmek için çiftlik ve bahçelerde yetiştirilir. Bu kediler halk arasında sokak kedisi olarak tanımlansa da birçoğu evcil kediler gibi sevecen ve zararsızdırlar. Kedilerin mizacı gereği diğer hayvanlara göre anormal davranış geliştirme ihtimalleri daha yüksektir. Bu anormal davranışların fark edilebilmesi normal davranışların iyi bilinmesi ile mümkün olmaktadır. Böylece rahatsızlıkların teşhis ve tedavisi daha erken belirlenerek başarılı sonuçlar alınabilir. Bu çalışmada, kedilere özgün normal davranışlar ele alınmıştır.

Kedi'nin Kökeni ve Özellikleri

Âlem: Animalia (Hayvanlar)
Şube: Chordata (Kordalılar)
Sınıf: Mammalia (Memeliler)
Takım: Carnivora (Etobur)
Alt Takım: Feliformia (Kedimsiler)
Familiya: Felidae (Kedigiller)
Alt Familiya: Felinae (Küçük Kediler)
Cins: *Felis*
Tür: *F. catus*

Kedilerin Koklama Duyusu

Araştırmalara göre, kedilerde 45-200 milyon arası koku reseptörü bulunur. Bu konuda kesin bir şey söylemek zor olsa da genel olarak kabul edilen bir bilgiye göre kedilerin burunlarında bulunan koku reseptörleri insanlarda bulunan koku reseptörlerinden 9-40 kat daha fazla olduğu söylenmektedir (Zhuang ve ark., 2015). Kediler, kokularının sahiplerine geçmesi için sürtünerek etkileşimde bulunur ve onları sevdiklerini bu şekilde gösterir (Soennichsen ve ark., 2002). Kediler yeni bir ortama girdiklerinde her yeri koklayarak tanımaya ve çevreye adapte olmaya çalışırlar. Sadece burunları sayesinde koku almazlar aynı zamanda yüz bölgesinin birçok yerinde koku reseptörleri bulunmaktadır (Fraser, 1986). Kediler koku alma sırasında Flehmen davranışı sergilerler. Bu davranış bazı memeli hayvanlarda üst çenede kesici dişlerin arkasında yer alan reseptör hücrelerden oluşmuş Jacobson organı sayesinde gerçekleştirilir. Glanduler yapıda olan bu organ kedilerde 2 adet bulunmaktadır. Jacobson organı, çevreden gelen kokuların algılanmasında önemli bir rol oynar ve flehmen davranışı ile bu organa temas sağlanır (Atasoy ve Erdem, 2014). Kediler olağanüstü koklama duyuları sayesinde başka kedilerin bıraktığı feromonları anlama yeteneğine sahiptirler. Kendi kokusundan farklı koku aldıkları zaman strese girebilir ve agresif davranışlar sergileyebilirler. Bu nedenle kedilerin sürtünerek kokusunu bıraktığı herhangi bir nesneyi (Örneğin kendi yatağı) kedi sahiplerinin yanında taşıması farklı ortamlara girdiğinde kedilerin strese girmesini önler (Ellis ve ark., 2013). Kediler iletişim kurmak için koklama duyusuna görme ve duyma duyusundan daha çok ihtiyaç duyarlar (Sağmanlıgil ve Salgırlı, 2011).

Kedilerin Görme Duyusu

Kediler görmek için insanlara oranla 6 kat daha az ışığa ihtiyaç duyarlar. Retinanın arkasında yer alan tapetum lucidum karanlıkta görme yeteneğini artıran yansıtıcı hücrelerden oluşan bir katmandır. Tapetum lucidum tabakası ışığın retinaya daha fazla ulaşmasını sağlayarak görüşün daha net olmasına yardımcı olmaktadır (Case, 2005). Göze gelen ışığın fazlalığında pupilla daralır, azlığında genişler (Şekil 1, Şekil 2). Kediler yakını daha iyi ve daha net görürler. Bu nedenle avlanma içgüdüleri iyi gelişmiştir (Hughes, 1975).

Şekil-1. Pupillanın daralması

Şekil-2. Pupillanın genişlemesi

Pupilla kediler korktuğu zaman da genişler. İnsanlarda ve kedilerde görüş farklıdır. Bu fark, ışığa duyarlı hücreleri (fotoreseptörleri) içerisinde barındıran retina tabakasından kaynaklanmaktadır. Fotoreseptörler ışık dalgalarını elektrik sinyallerine dönüştürür, bunlar sinir hücreleri tarafından işlenir, beyne gönderilir ve görüntü olarak algılanır. Retinada koni ve çubuk olmak üzere 2 tip fotoreseptör bulunur. Çubuk hücrelerinin işlevi daha geniş görüş açısı ve gece görüşü sağlamaktır. Koni hücreler ise gündüz görüşü ve renk farklılığını sağlamaktadır. Kedilerde çubuk reseptör sayısı fazla iken koni reseptörlerin sayısı oldukça azdır. Kediler geceleri çok net görebilirler fakat renkleri insanlar kadar çeşitli ve ayrıntılı görme yetileri gelişmemiştir (Ketring ve Glaze, 2012). Birçok hayvanda olduğu gibi kedilerde de gözü korumaya yardımcı palpebra tertia bulunmaktadır. Herhangi bir travma veya hastalıkta gözü kapatarak korumaya alır ve lacrimal kanaldan gözyaşının salınmasına katkıda bulunmaktadır (Atasoy ve Erdem, 2014). Görme kusuru olan kedilerde saldırganlık, anksiyete, endişe, saklanma, hareket etmek istememe veya yavaş hareket etme, nesnelere çarpma gibi davranışlar görülebilmektedir (Fraser, 1986). Kedilerde görme duyusu ırklara göre farklılıklar gösterebilir. Özellikle bazı melez ırklarda görme problemi meydana gelmektedir. Örneğin; bazı siyam kedilerinde şaşılık problemi görülmektedir. Bu kedilerin beyninin sağ tarafının sinirleri çoğunlukla sol göze, sol tarafının sinirleri ise çoğunlukla sağ tarafa giderler. Bu durum kedide çift görüntü oluşması ile sonuçlanır (Özgel ve Aykut, 2014).

Kedilerin İşitme Duyusu

Kedilerde kulaklar dış, orta ve iç kulak olmak üzere 3 bölümden oluşur ve işitmenin yanı sıra dengeyi de sağlar. Dış kulak yani kulak kepçeleri yaşadıkları bölgeye göre farklı şekilde ve büyüklüktedir. Soğuk iklimde yaşayan kedilerin kulak kepçeleri daha küçüktür. Kediler ultrasonik sesleri algılayabilir ve 60.000-65.000 Hz frekanslı sesleri duyabilir

(Sağmanlıgil ve Salgırlı, 2011). Kediler insanlara kıyasla 2 oktavdan daha fazla frekans düzeyindeki sesleri duyabilirler (Özgel ve Aykut, 2014).

Kedilerin işitme duyusu insanlardan ve köpeklerden daha gelişmiştir (Heffner, 1998; Heffner, 2004). Bu durum kedilerin farklı tonlarda ses çıkarmasını kolaylaştırır. Öyle ki; köpekler 10 farklı ses çıkarabilirken kediler ortalama 100 farklı ses çıkarabilir. Kedilerin çıkardığı sese miyavlama ya da mırıldanma adı verilir. Bu sesin boğazlarındaki vokal çıkıntılarının titremesiyle meydana geldiği düşünülmektedir. Kedilerin iyi işitmelerinin bir sebebi de dış kulaklarında bulunan 32 adet kasın kulağı farklı yönlere çevirerek ses dalgalarını toplamasıdır (Özgel ve Aykut, 2014).

Kediler çok uzak mesafedeki sesleri bile yakında gibi algılayabilir. Kedilerin kulakları var olan sesleri daha iyi algılayabilmek ve sesleri netleştirmek için sesin geldiği yöne doğru dönebilir. Kedilerin kulak pozisyonları sergileyecekleri davranış hakkında bilgi verir. Avlanma pozisyonu alan bir kedi avını daha iyi duyabilmek ve avlayabilmek için kulaklarını dik tutarak dikkatli bir şekilde hedefe odaklanır. Kulaklarını arkaya doğru yatıran kedilerin korktuğunu her an saldırı pozisyonuna geçebileceğini bilmek gerekmektedir (Atasoy ve Erdem, 2014; Gücüyener Hacan ve Akçapınar, 2013).

Kedilerin Dokunma Duyusu

Kedilerde dokunma duyusu sosyalleşmenin yanı sıra anne ve yavru arasındaki ilişki açısından çok önemlidir. Bu duyu kedilerde ilk olarak yavrunun annesini emmesi ve annenin yavruyu yalması ile başlar (Atasoy ve Erdem, 2014). Kedilerin yüz bölgesinde dokunmaya duyarlı sert kıllar bulunur. Bu kıllar dudak çevresinde (bıyık şeklinde), gözlerin üzerinde ve yanaklarda yer almaktadır. Kedilerin bıyıklarında çok fazla sinir ucu olması sebebiyle dokunma duyusu için önem taşımaktadır (Sunquist ve Sunquist, 2002). Gözleri görmeyen kediler nesnelere tanımak için bıyıklarını kullanırlar. Kediler bıyıklarını tanışmada ileri, kapışmada geriye doğru hareket ettirirler. Bıyıklar kesilirse kediler bir süre çevreye uyum sağlayamazlar (Fraser, 1986). Kedilerin yüzünde ortalama 24 adet bıyık vardır. Radar görevi gören bu bıyıkların kesilmesi hayvanın psikolojisini bozarak anormal davranış göstermesine hatta ölmesine sebep olabilir. Patiler, bıyıklar ve burun ucu kediler için dokunma duyusunun gerçekleştiği başlıca bölgelerdir. İnsanlarda parmak izinin her bireyde farklı olması kedilerde burun ucu izinin her kedide farklı olması ile benzer bir durumdur. Burun ucu ve patiler sıcaklığa karşı hassastır (Fraser, 1986).

Erkek kediler genellikle sol pençesini kullanmayı tercih ederken dişi kediler ise sağ pençesini kullanmayı tercih ederler. Pençelerinin anatomik yapısından dolayı kediler ağaçtan geri geri adım atarak inerler (Özgel ve Aykut, 2014).

Kedilerin Tat Alma Duyusu

Kediler etobur (carnivor) beslenme özelliğine sahip hayvanlardır. Kedilerde genetik olarak tat alma reseptörleri içeren 2 proteinden biri üretilmemektedir. Şeker reseptörü olarak bilinen bu proteini (TAS1R2) üretmediklerinden dolayı karbonhidrat içeren besinleri tercih etmezler. Sadece aminoasit reseptörü olarak adlandırılan proteini (TAS1R3) üretebildikleri için yedikleri protein kaynaklı besinlerden tat almaktadırlar. Kediler için lezzet çok önemlidir ve aç olsalar da tadını beğenmedikleri yiyecekleri yemezler (Atasoy ve Erdem, 2014; Li ve ark., 2005; Taylor, 1990). Kedilerin dilinde 40000'e yakın tat tomurcuğu bulunur. Bu tomurcuklar dilin üzerinde zımpara şeklindedir (Şekil 3). Dilin yüzeyinin zımpara gibi olması kedilerin kendini temizlemesini ve avını daha kolay yakalamasını sağlar. Aynı zamanda su içerken dudaklarını değdirmeden dilleri yardımı ile su içerler. Kedilerin yalnızca patilerinde ter bezi bulunur. Bu nedenle yaz aylarında dilleri sayesinde termoregülasyonu sağlamaktadırlar (Fraser, 1986). Kediler çoğunlukla küçük partiküllü yiyecekleri tercih ederler. Çenelerinin yanlara doğru hareket edememesinden dolayı büyük lokmaları çiğneyemezler (Özgel ve Aykut, 2014).

Şekil 3. Dil üzerindeki papillalar

Kedilerde Beslenme

Kediler etobur hayvanlardır ve doğal ortamlarda beslenme davranışı genetik yapısı gereği içgüdüsel olarak avlanma şeklindedir. Kediler evcilleştirilmeleri sonucu mama ve ev yemekleri ile de beslenebilmektedir. Üreticiler, kedilerin ihtiyacı olan besin maddelerinin yaş, ırk ve hastalık durumlarına göre hazırlayarak mama üretimi yapmaktadır. Dengeli ve kaliteli mamalar içerisinde bulunan protein, karbonhidrat, yağ, vitamin, mineral maddeler kedilerin büyüme, gelişme, enerji kaynağı ve tüm yaşamsal fonksiyonları için gereklidir. Kedilerin aktivitelerine göre protein ve enerji ihtiyaçları değişmektedir (Budağ, 2016). Yavru kediler ilk 2 ay anne sütüyle beslenmelidir. Annesiz kalan yavru kedilerin ise 2 saat aralıklarla biberon veya enjektör yardımı ile özel hazırlanmış süt tozları ile beslenmelidir. Yavru kedilere 2. ayın içinde takviye olarak az miktarda konserve mamalar ve yavru kediler için hazırlanmış protein oranı yüksek kaliteli kuru mamalar verilmelidir (Kaya ve ark., 2021). Evde beslenen kediler kuru ve konserve mamalar ile sokakta yaşayan kediler ise genellikle avlanarak ya da hayvan severlerin verdiği yemek artıkları ile beslenmektedir. Bu nedenle yaşam alanları beslenme şeklini etkiler. Tüm canlılar için su önemli bir besin maddesidir. Kediler taze su içerler ve su tüketmeyi çok sevmedikleri için beslenme rutinlerine konserve mamaların haftada 2-3 kez eklenmesi su ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri açısından önem arz etmektedir (Budağ, 2016). Hayvanların paraziter enfestasyonlar sonucu hastalanması ve dışkılarıyla diğer hayvanlara parazit yumurtaları (ookist) bulaştırmaması için çiğ et ve türevleriyle beslenmemelerine dikkat etmek gerekmektedir (Cevizci ve Bakar, 2013). Kedilerin ihtiyacı olan taurin, esansiyel bir aminoasittir ve beslenme takviyesi olarak dışarıdan verilmelidir. Taurin kaliteli mamalarda ve özellikle kabuklu deniz hayvanlarında yüksek oranda bulunmaktadır. Kedilerde taurin; kas-iskelet sistemi, kardiyovasküler sistem, görme, büyüme ve hücre yıkımını engellemek için gerekli kalsiyum üretimi gibi birçok sistem için gerekli esansiyel bir protein yapıtaşı olarak bilinmektedir (Budağ, 2016; Ölmez ve Polat, 2010).

Kedilerin Sosyalleşmesi

Kediler yetiştirmeye elverişli sosyal hayvanlardır. Salgıladıkları feromonlar, beden dilleri ve çıkardığı sesler ile insanlar ve diğer hayvanlarla iletişim kurarlar. Kedilerin sosyalleşmesinde yaş, ırk, cinsiyet ve çevre faktörleri önemli ölçüde etkilidir. Sosyalleşme sırasında kediler arasında stereotipik davranışlar da olabilir. Örneğin; erkek kediler testosteron hormonu

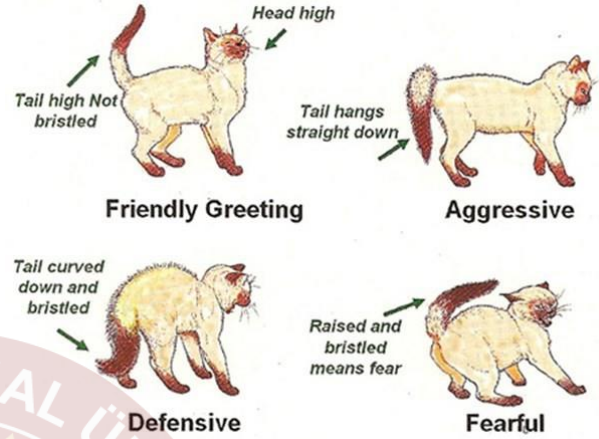
salınımına bağlı üstünlük kurma açısından birbirlerine saldırma davranışı gösterebilmektedir (Blackshaw, 1991). Bu nedenle evde birlikte yaşayan dişi veya erkek kedilerin kısırlaştırılmaları daha sosyal olmaları açısından önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra kediler sıcakkanlı hayvanlar olmasına rağmen yaşadıkları ortama yabancı bir insanın veya hayvanın gelmesi sonucu normalde yapmayacakları yerlere idrar veya dışkı yaparlar. Bu yüzden strese ve depresyona girmektedirler (Tepeli, 2007). Ev ortamında yaşayan kediler sokakta yaşayan kedilere oranla daha sakin olup insanlarla daha iyi ilişki içindedirler (Scott ve Fuller, 1965). Anneden erken ayrılmış yavru kediler çevre şartlarına uyum ve diğer hayvanlarla sosyalleşme konusunda yetersiz olmaktadır. Kediler kendi türleri ve diğer hayvanlarla arasındaki beden dili ve hiyerarşi koşullarına ne kadar hızlı adapte olur ve uyum sağlarsa o kadar kısa sürede sosyalleşebilmektedir (Tepeli, 2007). Bunun yanı sıra evde yetiştirilen kedilerin sahipleri ile arasındaki iletişim ne kadar kuvvetli olursa kediler o kadar sevimli, sosyal ve mutlu olmaktadır. Kediler kendilerini sevdirmek istediklerinde sırt üstü yatar ve karın bölgesini açarlar (Şekil 4).

Şekil 4. Mutlu bir kedinin yatış pozisyonu

Sahiplerini oyun amaçlı ısırarak kedilerin bu davranışlarının ileride saldırma davranışına dönüşmesini engellemek için sahiplerinin oynamayı bırakması ve oyuncaklar vererek kedinin dikkatini o yöne çevirmelerini sağlamaları gerekmektedir (Şen ve Atasoy, 2014; Tepeli, 2007). Kediler günün çoğunu uyuyarak geçirirler. Kedilerin insanlara ve diğer hayvanlara yaptığı sürtünme davranışının sosyalleşme açısından önemli olduğu bilinmektedir (Jouvet, 1979; Soennichsen ve Chamove, 2015). Kediler bir ortamdaki tehlikeyi hissettiklerinde hareketsiz kalırlar. Bu davranışı sessiz kalarak fark edilmemek ve tehlikeyi atlatmak için yaparlar. Tehlike durumunda sırtı kabartıp tüylerini dikleştirir, kuyruğu dik tutar veya sürekli sallar, göz bebekleri büyür, tıslama, hırlama, saldırma, kulakları

geriye doğru çevirme ve odaklanma davranışlarını sergiler (Şekil 5). (Ural, 2017).

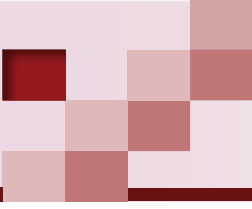
Şekil 5. Kedinin kuyruk pozisyonuna göre davranış özellikleri (Langley, 2017).

Kedilerde Hareket Davranışı

Kediler çabuk hızlandıkları için kısa sürede yorulurlar. Ortalama 50 km hıza ulaşabilirler ve boylarının 5 kat yüksekliğine sıçrayabilirler (Özgel ve Aykut, 2014). Kedilerin omurgası birçok canlıya göre daha esnektir. Çünkü omur sayıları çoktur ve birbirlerine gevşek biçimde bağlanmıştır. İnsanlarda 34 adet omur bulunurken kedilerde ortalama 53 adet omur bulunması bu duruma güzel bir örnektir (Özgel ve Aykut, 2014). Kedilerin çevik, hızlı ve sıçrama kabiliyetlerinin olağanüstü olmasının en büyük sebepleri anatomik yapılarının uyumluluğu ve kalp atım sayılarının çok hızlı olmasıdır. Kedilerin kalp atım sayıları insanlara oranla 2 kat daha hızlıdır (Özgel ve Aykut, 2014). Kediler esnek vücut yapısına sahip oldukları için ağrı eşikleri yüksektir ve ağrılarını saklayabilirler (Fraser, 1986). Scottish Fold kedilerin çoğunda mutasyon sonucu kıkırdak yapısında kalıtsal anomali, deformasyon ve artirit gelişmektedir. Dominant gen mutasyonu sebebiyle tüm Scottish Fold ırkı kediler kırık kulaklıdır ve eklem problemi yaşamaktadır (Aydın ve ark., 2015).

Kedilerde Üreme

Dişi Kedilerde Reprodüktif Faaliyetler: Kedilerin üreme faaliyetleri türlerine göre değişiklik göstermektedir. Dişi kediler genellikle mevsime bağlı poliöstrik hayvanlardır. Canlılarda östrus ilk olarak puberta çağında görülür ve puberta yaşı ilk çiftleşme ile yılın zamanına göre değişmektedir. Bunun yanı sıra vücut ağırlığı da ilk östrus zamanını etkileyebilir. Puberta yaşı dişiler için ortalama 10 aydır. Melez ırk kediler safkan kedi ırklarına göre daha erken puberta çağına girerler.

Tüpleri uzun kedilerin pubertaya daha geç girdiğini bildiren araştırmalar vardır (Belhan ve Gülyüz, 2013). Kediler puberta yaşına gelseler de üremeleri için psikolojilerinin ve üreme organlarının yeterli olgunluğa ulaşmaları gerekmektedir. Bu yüzden bir buçuk yaşından önce doğum yapmaları istenmemektedir. 7 yaşından sonra doğum yapan kedilerde daha az sayıda ve daha küçük boyutlarda yavruların varlığı tespit edilmiştir. Kediler 20 yaşına kadar üreme faaliyeti gösterebilirler bile ilerleyen yaşlarda doğum yapmaları hem anne hem de yavrular açısından istenmeyen bir durumdur (Banks, 1986; Christiansen, 1984). Her canlıda olduğu gibi kedilerde de gün ışığı çiftleşme dönemi üzerine çok etkili bir faktördür. Bu etki prolaktin ve melatonin hormonlarıyla ilişkilidir. Canlına maruz kaldığı ışık miktarı artarsa kanda bulunan melatonin konsantrasyonu azalacak ve ovaryum faaliyetleri daha düzenli devam edecektir (Banks, 1986). Kötü bakım-besleme, çok soğuk geçen kış ayları, yeteri kadar sosyalleşememe, alınan ışığın azalması ve stres faktörleri hormonların salgılanmasında aksamlar meydana getirerek reproduktif faaliyetleri olumsuz etkilemektedir (Belhan ve Gülyüz, 2013). Östrojen, progesteron ve lüteinleştirici hormon kedilerde üreme faaliyetleri üzerine en etkili hormonlardır. Kedilerde ortalama siklus süresi 2-3 hafta arasında değişmektedir. Doğum gerçekleştikten sonra görülen ilk östrus çoğunlukla bir hafta sonra gerçekleşir. Östrustan sonra çiftleşme olmaz ise ovulasyon görülmez, fertil bir çiftleşme olmuşsa gebelik olabilir veya steril bir çiftleşme olmuşsa yalancı gebelik görülebilir. Kedilerde gebelik süresi ortalama 2 aydır (Banks, 1986).

Erkek Kedilerde Reprodüktif Faaliyetler: Erkek kedilerde puberta çağı 4. ayda başlamaktadır. Puberta çağı 7-18 aylar arasında tamamen olgunluğa ulaşır. Erkek kediler 14 yaşına kadar reproduktif faaliyetlerini sürdürebilse de 7 yaşından sonra çiftleşmeleri istenmemektedir (Christiansen, 1984). Testosteron hormonu kedilerde erkek üreme faaliyetlerinin en önemli parçalarından birisidir ve kedi ortalama 3.5 kg ağırlığa ulaştığında uygun miktarda üretilmeye başlanır. Erkek kedilerde penisin ön tarafında bulunan epitelyal çıkıntılar dişilerin çiftleşme anında ovulasyona ulaşmasını tetikleyen önemli bir faktördür (Christiansen, 1984).

Kedilerde Boşaltım

Kediler genellikle günde 1 defa dışkı yaparlar. Dışkılama ve idrar yapma beslenme, yaş ve su tüketimine göre değişebilmektedir. Kedi dışkısı normalde çok sert değildir ve kahverengidir, idrarı ise açık sarı renktedir. Dışkının kıvamı ve rengi ishal, kabızlık, bakteriyel ve viral enfeksiyonlar, parazitler

enfestasyonlar, gastrointestinal ve metabolik hastalık durumlarında değişmektedir. İdrarın rengi ve yoğunluğu ise enfeksiyon, tıkanıklık, üst ve alt üriner sistem hastalıkları ile dehidrasyon durumunda değişmektedir (O'Brien, 2018). Kediler idrar ve dışkılarının üzerini kapatırlar. Bu davranışı içgüdüsel olarak yaparlar. Özellikle erkek kediler işaretleme yapmak için farklı yerlere normalden daha az savurarak idrar yaparlar. Üstünlük kurmak için yaptıkları işaretleme davranışı diğer hayvanlarda ve kedilerde doğal bir davranış olarak kabul edilmektedir (Gücüyener Hacan ve Akçapınar, 2013; Şen ve Atasoy, 2014).

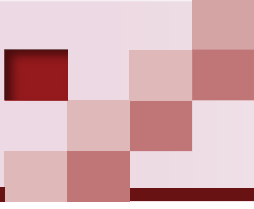
Kedilerde Bakım

Kaza, hastalık, ölüm gibi nedenlerden kaynaklı annesiz kalan yavru kedilerin neonatal dönemde hayatta kalmaları için bütün gereksinimlerinin insanlar veya sütanne tarafından sağlanması gerekmektedir. Neonatal dönem doğumdan sonraki ilk 3 haftayı kapsamaktadır. Neonatal dönemde, yavru tecrübesiz olduğu ve çevreyi tanımadığı için sosyalleşme, kendini koruma ve besin arama davranışları annenin yardımı ile olmaktadır (Kaya ve ark., 2021). Doğumdan sonraki 2. haftadan sonra duyu organları gelişmeye başlar, gözler açılır ve anneye gereksinim azalır. Anne doğumdan sonra yavrusunu yalayarak plasentanın uzaklaştırılmasını, vücut ısısının ve solunumun düzenlenmesini sağlamaktadır. Annesi doğum yaparken ölen yavruların plasentası uzaklaştırılıp göbek kordonu bağlandıktan hemen sonra ağız ve burunda kalan amniyon sıvısının aspire edilmesi, havlu ve fön makinesiyle kurutulması aynı zamanda masaj yaparak solunumun uyarılması gerekmektedir (Kaya ve ark., 2021). Doğumdan sonra yavruları sahiplenmeyen annelerin yavrularının 2 saat ara ile kedi süttozu hazırlanarak biberonla beslenmesi ve hemen sonrasında pamuk yardımıyla anogenital bölgeye masaj yaparak dışkı ve idrarı yaptırılmaz. Yavruların yaşaması için sıcaklık çok önemlidir, yetişkin kedilerin vücut ısısı ortalama 38.5 °C iken yavruların vücut ısısı (38.9-39 °C) daha yüksektir. Bu nedenle sıcak ortamlarda yaşamalarını sağlamak gerekmektedir (Kaya ve ark., 2021). Kedilerin normal fizyolojik değerleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Normal fizyolojik değerler

Beden ısısı	38.6 °C
Nabız sayısı	120–140 dk
Solunum hızı	16–40 dk

Kediler kendini temizler ve yıkanmalarına gerek yoktur. Aşırı derecede kirli oldukları görülürse nadiren yıkanır. Tırnakları düzenli kesilmelidir ve tüy bakımı için sık sık taranmalıdır. Kediler tuvaletini içgüdüsel olarak kuma yapar ancak kumu kirli olursa farklı yerlere tuvaletini yaparlar, bu yüzden kumun sürekli temiz tutulması gerekmektedir. Kedi bakımında diğer hayvanlarda olduğu gibi hijyen koşullarına dikkat etmek gerekir. Mama, su kapları ve kum kabı sirkeli su ile sık sık temizlenmeli, hastalanan kedilerin kullandıkları malzemeler çamaşır suyu ile yıkanmalıdır (Nubi, 2023).

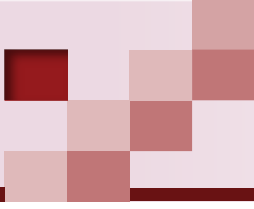
Yavru Kedilerin Davranışları

Yavruların doğum ağırlıkları bakım-besleme, ırk, cinsiyet ve yaşam koşullarına göre değişkenlik göstermektedir. Yapılan çalışmalarda kedi yavrularının ortalama ağırlıkları 70-135 gr. aralığında olduğu bildirilmektedir (Belhan ve Gülyüz, 2013). Yavru kedilerde süt dişleri 15 günlükken çıkmaya başlar ve 4 aylığa gelindiğinde kalıcı dişler süt dişlerinin yerini alır. 1 aylık yavrularda 4 ayaküstüne düşme refleksi gelişmektedir. Bunun yanı sıra 1 aylık yavrular sıcak ortamlara gitme refleksini geliştirirler. Yavru kediler için doğumdan sonraki 2 ay önemlidir. Bağışıklık sistemleri tam gelişmediği için hastalanma hatta ölme ihtimalleri yüksektir. Kediler yeterli

olgunluğa ulaşana kadar avlanma ve hareket etme motorik yeteneklerini geliştirirler. 3 hafta anne sütüyle beslenen yavru kedi daha sonra farklı besinleri yemeye başlar. Yavru 1 aydan sonra akranlarıyla oyunlar oynamaya başlar. 2. aydan sonra farklı cisimlerle oynayan yavru avlanma davranışını geliştirmeye başlar. Yavru kedilerin 2 aylık olana kadar annesiyle yaşaması önerilmektedir (Atalay, 2004). Yavru kedilerin vücut dili normal veya anormal davranışları hakkında yetiştiricilere bilgi verebilir. Örneğin; yavru kedinin sakin duruşu normal davranıştır ve stres faktörlerinin olmadığını göstermektedir. Yetiştiricilerin normal davranışları tam olarak bilmeleri meydana gelen anormal davranışların daha kısa sürede elimine edilmesini sağlayacaktır. Yavru kediler yeterli oranda sosyalleşemedikleri durumlarda, kişisel hijyenlerini sağlamak için kendini yalama davranışını arttırırlar. Özellikle dışarıya çıkamayan kediler pencereden dışarı bakarken bu davranış genellikle artmaktadır. Yavru kedilerin davranışları sakin, ilgili, rahat, endişeli ve korkulu başlıkları altında incelenebilir. Kediler günün 2/3'ünü uyuyarak ya da dinlenerek geçirirler. Yavru kedilerde ise bu süre daha uzundur. Bunun en büyük sebebi büyüme hormonu sadece uyku sırasında salgılanmaktadır (Özgel ve Aykut, 2014). Yavru kedilerin davranışları Tablo.2'de verilmiştir.

Tablo 2. Yavru kedilerde doğum sonrası öğrenilen davranışlar ve süreleri

Süre	Davranışlar
Doğumdan hemen sonra	Nefes alma ve termoregülasyonun başlaması, yavru zarlarından kurtulma, anneyi tanıma sürecinin başlaması.
Neonatal dönem (7-10 gün)	Yavruların nörolojik fonksiyonları daha zayıftır ve beslenme, ısınma, immunité, idrarını yapma ve dışkılamanın uyarılması, güvenlik ve sosyalleşme gibi tüm hayati ihtiyaçları için tamamen anneye bağlıdır.
Geçiş dönemi (10-21 gün)	Gözler açılmaya, kulaklar duyma yetisi kazanmaya başlar, gözleri açılıncaya kadar sürekli uyurlar, yaşamlarının ilk iki üç haftası uyumak dışında zamanlarının sadece %10-20'sini dışkılama ve emmeye ayırırlar, anneden bağımsız olma durumu artmaktadır.
Sosyalleşme dönemi (2-8 hafta)	Farklı ortam ses, koku, nesnelere ve insanları tanıma, uyum sağlama, tuvalet alışkanlığı kazanma, anne sütü dışında ek besinlerle beslenme, yavru kedilerin fiziksel gelişimi hızlanır, hareketlenmeye ve yürümeye başlarlar.
Büyüme dönemi (2-4 ay)	Anneden bağımsız olarak yaşayabilecek duruma gelme, süttten kesilme, sadece konserve mama ve yavru kediler için hazırlanmış kuru mama ile beslenme, oyun oynama, baskın ve itaatkâr davranışlar sergileme, avlanma içgüdüünün gelişmesi dönemi.
Gelişme dönemi (4-12 ay)	Yavaş yavaş fiziksel ve cinsel olgunluğa erişme, sosyalleşme, hiyerarşi, çevre koşullarına uyum sağlama, avlanma, kendini koruma ve savunma içgüdüleri gelişir.

Kedilerin Anormal Davranış Eğilimleri

Kediler çok hassas ve kırılgan canlılardır. Bu nedenler psikolojileri çok çabuk bozulabilir ve bu durum bazen kalıcı bir hal alarak yetiştiriciliğe çok önemli zararlar verebilir. Anormal davranışları meydana getiren sebepler ne kadar erken teşhis ve tedavi edilirse iyileşme ihtimali o kadar yüksek olmaktadır. Sebepler arasında stres faktörleri, ruhsal etmenler, ani mama değişimi, başka bir evcil hayvanın varlığı, sahip değişikliği, erken süttan kesme, sağlık problemleri ve kötü çevre şartları sayılabilir (Frank, 2014; Washabau, 2013). Pika, sık miyavlama, değişik yerlere idrar ve dışkı yapma, saklanma, hırçınlık, pencereden bakarken aşırı derecede yalanma ve diğer canlılara saldırganlık anormal davranışlara örnek olarak verilebilir (Şekil 6, Şekil 7). Anormal davranışların tedavileri tam olarak bilinemese de stres faktörlerinin ortadan kaldırılması ve yaşam koşullarının kedinin ihtiyacına göre düzeltilmesi olumlu sonuçlar vermektedir (Bradshaw, 1997a; Knight, 1967).

Şekil 6 ve 7. Agresif kedilerin hırlaması ve sırt pozisyonu

Sonuç

Evcil hayvanlar insanlara mutluluk veren doğal dengeyi sağlamaya yarayan ve maddi manevi kazanımlar meydana getiren canlılardır. Kediler sevimli olmaları, bakımlarının kolay olması ve huzur veren sosyal davranışlar sergilemeleri nedeniyle insanlar tarafından çok tercih edilirler. Kedilerin anormal davranış sergilemeleri genellikle uygun olmayan çevre şartlarında olmaktadır. Anormal davranışların erken teşhis ve tedavi edilebilmeleri ancak normal davranışların iyi bilinmesi ile mümkündür. Bu derlemede, kedilerde görülen normal davranışların ele alınması amaçlanmıştır.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın yapılmasında yerel etik kurul izin belgesi gerekmemiştir.

Yazar Katkıları: Tüm yazarlar derleme çalışmasının yazılması ve düzenlenmesinde eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması

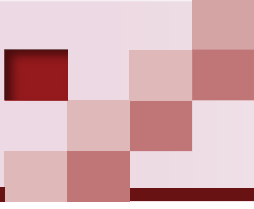
bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Bu araştırma herhangi bir finansman kuruluşundan destek almamıştır.

Kaynaklar

1. Atalay, Ö. (2004). Kedi ve Köpeklerin Bazı Davranış Problemleri ve Sağaltım Seçenekleri. Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 1 (2): 147-153.
2. Atasoy, F., & Erdem, E. (2014). Köpek Duyuları. Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, 54 (1): 33-38.
3. Aydın, D., Altunatmaz, K., Özer, K., Olgun Erdikmen, D., Durmuş, D., & Avanus, K. (2015). Scottish Fold Kedilerde Kalıtsal Osteokondrodizplazi. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi. 21 (4): 463-469.
4. Banks, D. R. (1986). Physiology and Endocrinology of the Feline Estrous Cycle. In: Current Therapy in Theriogenology 2. Morrow DA. (Ed.), 795-800 WB Saunders Company, Philadelphia.
5. Belhan, S., & Gülyüz, F. (2013). Van Kedilerinde Puberta Öncesi Reprodüktif Gelişmeler. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 24 (2): 61-67.
6. Blackshaw, J. K. (1991). An Overview of Types of Agressive Behaviour in Dogs and Methods of Treatments. Applied Animal Behaviour Science, 30, 351-361.
7. Bradshaw, J. W. S., Neville, P. F., & Sawyer, D. (1997a). Factors Affecting Pica in the Domestic Cat. Applied Animal Behaviour Science, 52, 373-379.
8. Budağ, C. (2016). Evcil Kedilerin Beslenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü.
9. Case, L. P. (2005). The Dog: Its Behavior, Nutrition and Health. Second edition: Blackwell Publishing.
10. Cevizci, S., & Bakar, C. (2013). Halk Sağlığı Bakışıyla Toxoplasma Gondii. Türkiye Halk Sağlığı Dergisi, 11(1): 45-60.
11. Christiansen, I. B. J. (1984). Reproduction in the Cat. In: Reproduction in the Dog and Cat, 225-295.
12. Ellis, S. L. H., Rodan, I., Westropp, J. L. (2013). AAFP and ISFM Feline Environmental Needs Guidelines. Journal of Feline Medicine and Surgery, 15 (3): 219-230. Doi:10.1177/1098612X13477537.
13. Frank, D. (2014). Recognizing Behavioral Signs of Pain and Disease: A Guide for Practitioners. Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice, 44, 507-524.
14. Fraser, C. M. (1986). Behavior. Frase CM. (Ed.), The Merck Veterinary Manual 6th Edition. Published by Merck and Co. Inc., Rahway, 854-874.
15. Gill, W., Meadows, D. G., & Neel, V. B. (2005). Understanding Horse Behaviour. Agricultural Extension Service, Institute of Agriculture. 4-H, 8, 12.
16. Gücüyener Hacan, Ö., & Akçapınar, H. (2013). Atlarda Davranış. Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi, 53 (1): 47-57.
17. Heffner, H. E. (1998). Auditory Awareness. Applied Animal Behaviour Science. 57 (3-4): 259-268. DOI:10.1016/S0168-1591(98)00101-4.
18. Heffner, R. S. (2004). Primate Hearing From a Mammalian Perspective. The Anatomical Record Part A: Discoveries in Molecular, Cellular and Evolutionary Biology. 281 (1): 1111-1122.
19. Hughes, A. (1975). A Quantitative Analysis Of The Cat Retinal Ganglion Cell Topography. Journal of Comparative Neurology, 163 (1): 107-128. https://

- doi.org/10.1002/cne.901630107.
20. Jouvett, M. (1979). What Does a Cat Dream About?. *Trends in Neurosciences*, 2, 280-282. DOI:10.1016/0166-2236(79)90110-3.
21. Kahn, C. M., & Line, S. (2007). Hollander, Lee J. (Ed.), *The Merck/Merial Manual for Pet Health*. 3, 330-334.
22. Kaya, S., Akın, G., & Kaçar, C. (2021). Care and Nutrition in Orphan Puppies and Kittens: Traditional Review. *Türkiye Klinikleri Journal of Veterinary Sciences*, 12 (1): 49-58. Doi: 10.5336/vetsci.2020-78808.
23. Ketring, K. L., & Glaze, M. B. (2012). *Atlas of Feline Ophthalmology*.
24. Knight, R. (1967). Predisposition of Siamese Cats to Eat Woollen Articles. *Veterinary Record*, 81, 641.
25. Li, X., Weihua, L., Wang, H., Cao, J., Maehashi, K., Huang, L., Bachmanov, A. A., Reed, D. R., Legrand-Defretin, V., & Beauchamp, G. K. (2005). Pseudogenization of a Sweet-Receptor Gene Accounts for Cats' Indifference Toward Sugar. *PLoS Genetics*, 1, 27-35. <https://doi.org/10.1371/journal.pgen.0010003>
26. Langley, L. (2017). Here's What Your Cat's Tail is Trying to Tell You. <https://nationalgeographic.com>
27. Nubi (2023). Evde Kedi Bakımı Nasıl Olmalı?
28. O'Brien, C. (2018). Kedi Dışkısı: Kapsamlı Bir Rehber.
29. Ölmez, M., & Polat, F. S. (2010). Beslenmede Taurinin Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Mühendisliği*, 354, 34-41.
30. Özgel, Ö., & Aykut, M. (2014). Hayvanlar Hakkında Bilmediklerimiz. *Ayrıntı Dergisi*. 49-54.
31. Sağmanlıgil, V., & Salgırlı, Y. (2011). Hayvan Davranışları ve Refahı. *Anadolu Üniversitesi*. 2, 74-79.
32. Scott, J. P., & Fuller, J. L. (1965). *Genetics and the Social Behaviour of the Dog*. University of Chicago Press, Chicago.
33. Soennichsen, S., & Chamove, A. S. (2015). Responses of Cats to Petting by Humans. *Anthrozoös*. 15 (3): 258-265. doi:10.2752/089279302786992577
34. Sunquist, M., & Sunquist, F. (2002). *Wild Cats of the World*. University of Chicago Press.
35. Şen, Y., & Atasoy, F. (2014). Köpek ve Kedilerde Bazı Anormal Davranışlar. *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 54 (2): 91-99.
36. Taylor, D. (1990). *The Ultimate Dog Book*. Dorling Kindersley Limited. London, UK.
37. Tepeli, C. (2007). Pet Hayvanlarında Görülen Davranış Bozukluklarının Giderilmesi. Ev ve Süs Hayvanları Satan İş Yeri Sahipleri ve Yerel Hayvan Koruma Görevlileri Eğitim Semineri, Konya, 26-44.
38. Ural, K. (2017). Kedilerde Beden Dili. <https://www.khedi.org/haftanin-konusu/kedilerde-beden-dili>
39. Zhuang, L., Guo, T., & Zhang, B. (2015). In Vivo Bioelectronic Nose. *Bioinspired Smell and Taste Sensors*, 167-196.
40. Washabau, R. J., & Hall, J. A. (2013). Diseases of the Gastrointestinal Tract: Stomach Dysmotility. In: Washabau R.J. and Day M.J. (Ed.). *Canine and Feline Gastroenterology*. St Louis, MO: Saunders Elsevier, 630-634.